

Syshchins'ka T.S.
Berdyansk State Pedagogical Universiti

DANCE AND PLAY PROGRAM OF THE PSYCHOLOGICAL SUPPORT FORMING OF THE CONSTRUCTIVE IMAGE «I» OF A CHILD: THE ESTIMATION OF AN EFFICIENCY

Summary

The tasks of the dance and play program for a psychological support forming of the constructive image «I» of a preschool age child were defined; the dance games were represented as effective way of a personal development of a child; the efficiency of a child participation in the dance and game program concerning to an increase of the level of a constructability for the image «I» on the criteria of a complexity, independency in the formation, coherence and emotional expression of the image «I» was proven.

Keywords: dance and play activity, dance games, image «I», preschool age child.

УДК 159.923:616-053.2

ПРОФЕСІЙНА КАРТИНА СВІТУ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-ПЕДІАТРІВ

Шамрай О.В.

Запорізький національний університет

У статті представлено результати теоретичного аналізу проблеми формування професійної картини світу майбутніх лікарів-педіатрів. Розглянуто актуальність означеної проблеми та її місце у загальнонауковій системі знань. Здійснено аналіз сучасних поглядів на проблему визначення поняття «професійна картина світу». З'ясовано стан дослідження психологічних детермінант, що складають професійну картину світу лікарів-педіатрів. Показано можливі шляхи вирішення досліджуваної проблематики.

Ключові слова: професійна картина світу, лікар-педіатр, професійні де-термінанти, професійна ідентифікація, рівень професіоналізму.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Професійна сфера є однією з найважливіших сфер життєдіяльності особистості. Це пояснюється тим, що професійний розвиток є невід'ємною частиною особистісного розвитку людини. Так, наприклад, як вітчизняні так і зарубіжні вчені, вказують на те, що процеси самоактуалізації та самореалізації особистості пов'язані саме з трудовою діяльністю.

Зазначається, що «положення, коли підростаюча людина у ході освіти не отримує достатньо повних та систематичних відомостей про шляхи свого можливого професійного розвитку, перешкоджає їй у життєвому самовизначенні» [7, с. 53]. На сьогоднішній день проблема отримання майбутніми фахівцями адекватних знань про ту чи іншу професію є актуальною, оскільки сучасна система освіти не надає необхідної інформації, на підставі якої людина могла б скласти повну систему уявлень про майбутню спеціальність.

Особливий науковий інтерес становить така категорія спеціалістів, як лікарі-педіатри. Пов'язано це з тим, що по-перше, сама специфіка професії вимагає від фахівця високого рівня професіоналізму, який неможливо сформувати без знання психологічних детермінант, що складають професійну картину світу. По-друге, сучасна система освіти має суттєві недоліки і не дає можливості студентам пройти професійну ідентифікацію і розпочати професійну діяльність з достатнім рівнем адаптованості до нових умов такої діяльності. По-третє, лікар-педіатр взаємодіє з певною віковою категорією пацієнтів – дітьми. Ця умова вимагає від медика во-

лодіння додатковою базою психолого-педагогічних знань, яким не приділяється значної уваги на етапі підготовки майбутніх лікарів-педіатрів у вишах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Інтерес наукової спільноти завжди привертала така складноструктурована цілісність як «картина світу», складовою частиною якої є поняття «професійна картина світу». Проблеми виникнення картини світу у свідомості людини присвячені роботи О.М. Леонтьєва, О.Г. Асмолова, В.В. Петухова.

Незважаючи на історичну давнину проблеми та значну кількість наукових робіт, серед учених так і не сформовано єдиної думки про те, що ж слід називати «картиною світу». Наприклад, З.Д. Попова говорить про те, що картина світу являє собою «упорядковану сукупність знань про дійсність, що сформувався в громадській (а також груповій, індивідуальній) свідомості» [15, 12] Г.А. Ястребова тлумачить картину світу як «вихідний глобальний образ світу, що лежить в основі світобачення людини, репрезентує сутнісні властивості світу та є результатом всієї духовної активності людини» [22, 3].

О.Ю. Артем'єва, виділяє серед структурних компонентів образу світу: перцептивний світ, в якому слід не відділений від своєї модальної, чуттєвої представленості; картину світу (семантичний світ), де елементи шару є вже відносинами, а не чуттєвими образами, але ще зберігають свою модальну специфічність; образ світу у вузькому сенсі – шар амодальних структур, що утворюються при обробці попереднього шару [2, 5]. Ю.О. Аксьонова розрізняє в картині світу кілька систем координат: суб'єкторієнтована картина світу – система, що

виділяє істотне і неістотне для конкретної людини в навколишньому світі; діалогічна, що представляє образ світу іншої людини в свідомості індивіда на основі принципу відображеної суб'єктності, і світоорієнтована картина світу [1, с. 207].

Вчені зазначають, що картина світу виходить не шляхом простого скла-дання, об'єднання всієї суми накопичених розрізнених знань, виражених образно і знаково, а в результаті їх складної інтеграції. В.П. Цюпка підкреслює, що картина світу – це далеко не сам світ, в картину світу сам світ не входить, картина світу самому світові не рівнозначна, але породжена в людській свідомості картина світу показує, що про цей світ людина знає, яким він їй бачиться, що вона про нього думає. Тому картина світу може відрізнятися (і дуже сильно) від пізнаваного світу [21, 2].

Відсутність чіткого визначення поняття «картина світу» призводить до неоднотайності поглядів вчених, які займаються вивченням професіогенезу особистості та дослідженням професійної картини світу. На сьогоднішній день спроби дослідників дати тлумачення поняттю «професійна картина світу» зводяться до посилань на загальнофілософські визначення поняття «картина світу».

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Попри відсутність єдиного визначення поняття «професійна картина світу» та складність надати повну і всебічну характеристику цій категорії, у сучасній науці спостерігається посилення інтересу до її вивчення.

Так, наприклад, ряд авторів досліджували проблематику професійної свідомості (Г.В. Акопов, В.П. Андронов, Є.І. Ісаєв, С.Г. Косарецький, В.І. Слободчиков, І.Я. Лернер, Л.В. Римар, Д.В. Ронзін, О.С. Цокур, Ю.М. Швалб, Н.Я. Соколов та ін.). Також зростає інтерес до вивчення свідомості як форми відображення й переживання людиною свого професійного статусу (О.Ю. Артем'єва, О.Ф. Бондаренко, Ф.Ю. Василюк, В.П. Зінченко та ін.). Питаннями професійної самоідентифікації займалися такі вчені, як В. Агєєв, О. Іванова, Н. Кривоконь, П. Макаренко, А. Маркова, В. Панок, Л. Чабан, В. Ядов та ін. На сучасному етапі питання професійної ідентифікації знаходимо у працях Ж. Вірної, О. Вітківської, Е. Зеєра, В. Злівкова, Є. Клімова, І. Кона, В. Москаленка, М. Пряхнікова, Л. Шнейдер та ін.

Професійна свідомість спеціалістів різних професій також неодноразово поставала предметом дослідження вчених (С.В. Васківська, Н.Ю. Волянко, О.В. Дробот, Н.О. Кучеровська, Ю.А. Овчаренко, А.Г. Самойлова, О.С. Цокур, Ю.М. Швалб, Н.Ф. Шевченко та ін.).

Однак, незважаючи на значну кількість досліджень різних аспектів становлення особистості у процесі професіогенезу, ця наукова проблематика на сьогоднішній день є недостатньо розробленою. Опрацювання сучасних наукових джерел дає підстави зазначити, що дослідження професійної картини світу лікарів не були об'єктом спеціального наукового вивчення. Зустрічаються лише поодинокі спроби дослідити той чи інший психологічний аспект вказаної професії. Важливість дослідження психологічних детермінант, що складають професійну картину світу майбутніх лікарів-педіатрів, обумовлена тим, що ця спеціальність вимагає від майбутніх фахівців не тільки високого рівня спеціальних знань, а і формування у свідомості образу професіонала, який відповідає реаліям сьогодення.

Формулювання цілей статті. Основна мета статті полягає у висвітленні результатів теоретичного аналізу проблеми формування професійної картини світу майбутніх лікарів-педіатрів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Своєрідною тенденцією сучасних досліджень професіогенезу є пошук зв'язку між професійною та мовною картинами світу. Пов'язано це з тим, що мова займає особливе місце в структурі людської свідомості: вона і впливає на наше сприйняття оточуючого нас світу, мимоволі нав'язуючи нам певне бачення подій, явищ і ситуацій, і одночасно з цим описує наші враження, тобто використовується нами як інструмент, знаряддя. Як вважає Г.І. Гринюк, таким особливим положенням мови визначається і особливе місце мовної картини світу в структурі картин світу взагалі: мовна картина світу є і засобом формування інших картин світу, і їх результатом [3, с. 61].

Так, на сьогоднішній день існують дослідження функціонування різних мовних концептів у професійній картині світу вчителів, лікарів, правоохоронців, лінгвістів, художників та ін. (Г.А. Ястребова, Л.О. Ставицька, Т.Л. Масич, О.М. Квашніна, Ю.Л. Вторушина та ін.). Е. Зеєр у своїх роботах досліджував ціннісно-мотиваційну структуру професійної картини світу. Дослідник виділив наступні її компоненти: професійна спрямованість – це мотиви (наміри, інтереси, схильності, ідеали), ціннісні орієнтації (сєнс праці, заробітна плата, добробут, кваліфікація, кар'єра, соціальний стан та ін.); професійна позиція (ставлення до професії, установки, очікування і готовність до професійного розвитку), соціально-професійний статус; професійна компетентність – це сукупність професійних знань, умінь, а також способи виконання професійної діяльності [6, с. 25].

О.В. Денисевич було проведено дослідження на основі вільного асоціативного експерименту, з метою здійснення порівняльного аналізу професійної картини світу українських та польських студентів [4]. У монографії С.О. Клімова розкрито проблематику професійного самовизначення молоді, яка навчається, а також особливу увагу приділено психічному розвитку людини у процесі професійної діяльності [7].

Сучасні дослідження охоплюють різні аспекти, що пов'язані з професійною картиною світу лікарів. Так, І.В. Опарникова розглядає проблему мовного вираження професійної картини світу медика, оскільки це, на думку дослідниці, дає можливість глибше осмислити структуру професійної картини світу [11]. Л.В. Стецюра аналізує військову метафору як засіб репрезентації концепту «організм людини» у професійній картині світу медика, а також намагається теоретично обґрунтувати категорію «професійна картина світу», вказуючи, що ця категорія відображає специфіку світосприйняття, яка базується на належності людини до будь-якого світу професії. Професійна картина світу медика, на думку Л.В. Стецюри, є результатом взаємодії наївної картини світу, наукової картини світу та світу професії медика [19, с. 181].

Л. Джулай у своєму дослідженні обґрунтовує важливість структурної моделі інтеграції знань при підготовці молодшої медичної сестри з догляду за хворими у контексті діяльнісного підходу, аргументуючи свою позицію тим, що саме такий спосіб підготовки медичних сестер дозволить сформулювати адекватну картину світу майбутніх фахівців [5]. Л. Лозинська розглядає проблему формування толерантності у контексті ціннісного самовизначення студентів-медиків. Дослідниця вважає, що головна мета формування толерантної культури студента-медика полягає у розвитку в нього

соціально значущих якостей, та зазначає, що в результаті розвитку толерантної особистості фахівця медичного профілю буде втілено найвищий прояв людської освіченості та професіоналізму лікаря [9, с. 180].

Г. Стечак підкреслює недостатність психолого-педагогічної підготовки лікарів загальної практики – сімейної медицини, та говорить, що ґрунтовна психолого-педагогічна підготовка повинна стати обов'язковою складовою професійної освіти майбутніх сімейних лікарів, що стане запорукою успішності їх професійної діяльності [20, с. 117]. М. Попіль у своєму дослідженні розглядає психолого-педагогічні шляхи оптимізації процесу професійної ідентифікації майбутніх медсестер, та зазначає, що ця проблема є актуальною для сьогодення, оскільки сформована адекватна професійна ідентичність особистості, з одного боку, є необхідною умовою її самоефективності та повноцінної самореалізації, а з іншого – забезпечує ефективність діяльності, яку вона виконує [14, с. 190].

М.Пайкуш говорить про необхідність підвищення рівня професійної підготовки майбутніх лікарів та обґрунтовує шляхи підвищення професіоналізму майбутніх медиків засобами вивчення фундаментальних наукових дисциплін [13].

Сучасні дослідження професійної картини світу лікарів-педіатрів також присвячені різним психологічним аспектам. Так, М.Г. Романцов, І.Ю. Мельникова провели дослідження з метою встановлення локусу контролю особистості лікаря-педіатра [17]. Н.М. Матвеева у своїй статті аналізує особливості взаємовідносин лікаря-педіатра та дітей-пацієнтів, та зазначає, що необхідною умовою високого рівня професіоналізму такого фахівця є знання з вікової психології [10]. У дослідженні, що присвячене оцінці рівня задоволеності дільничних педіатрів своєю роботою (О.М. Долгова, М.В. Власова та ін.), встановлено, що в умовах сьогодення цей рівень є дуже низьким [12].

О.А. Самойлик, О.О. Левкова досліджували ціннісно-смыслову сферу як фактор успішності навчання студентів педіатричного факультету, обґрунтовуючи актуальність вказаної проблематики тим, що результати дослідження до-звolyають диференційовано підійти до питання затребуваності в різних лікувальних закладах, а також визначити ціннісно-смыслові характеристики студентів педі-

атричного факультету для формування стійкої мотивації у професійній діяльності [18].

Таким чином теоретичний аналіз проблеми формування професійної картини світу лікарів дає підстави зазначити, що наукова думка з цього питання не є остаточно сформованою, оскільки багато аспектів потребують дослідження, висвітлення та систематизації. Узагальнюючи вже існуючі наукові надбання, зазначимо, що поняття «професійна картина світу» є складним утворенням, що включає в себе кілька компонентів. Перший – це усвідомлення індивідом себе в майбутній професії та виділення її місця в системі інших професій. Другий – відчуття таких категорій як простір, час, рух, які можуть прямо не усвідомлюватися людиною, але є необхідними для інтерпретації та оцінки будь-якої професійної ситуації. Третій – сукупність теоретичних знань, необхідних для самореалізації у професійній діяльності, специфічна система мислення.

Професійна картина світу лікарів-педіатрів включає в себе всі три вище окреслені компоненти, які наповнюються характеристиками, пов'язаними зі специфікою цієї професії.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку – результати теоретичного аналізу проблеми формування професійної картини світу майбутніх лікарів-педіатрів показали, що наукова проблематика є актуальною та потребує подальшого дослідження. Отримані результати можуть бути використані для розробки навчальних планів, програм.

Таким чином, що на сьогоднішній день система підготовки фахівців педіатричного профілю потребує значного коригування в кількох площинах. Викладання дисциплін у вищих медичних напрямку повинно бути побудовано у такий спосіб, щоб студент мав можливість отримати знання про професію, які б максимально відповідали реальним умовам, у яких буде працювати майбутній фахівець. Ще однією важливою передумовою ефективної підготовки лікарів-педіатрів, про яку говорять дослідники, є акцент на збільшення обсягу вивчення дисциплін, які не є фаховими для медицини, але відіграють значну роль у формуванні високого рівня професіоналізму. Дотримання вищевказаних засад сприятиме правильному розвитку професійної картини світу майбутніх лікарів- педіатрів, який є базовим фактором успішної професійної самореалізації.

Список літератури:

1. Аксенова Ю.А. Символика мироустройства и перспективы ее психологического изучения / Ю.А. Аксенова // Проблемы проектирования образования в работах аспирантов ИПИ РАО за 1994 г. – М., 1995. – С. 206-220.
2. Артемьева Е.Ю. Психология субъективной семантики: Монография / Е.Ю. Артемьева. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 136 с.
3. Гринюк А.И. Языковая картина мира как философская проблема / А.И. Гринюк // Теоретический журнал «Credo new». – 2013. – № 4. – С. 59-67.
4. Денисевич О.В. Професійна картина світу українських та польських студентів: порівняльний аспект / О.В. Денисевич // Сборник научных докладов: Наука сегодня: теория, методология, практика. – 2013. – Часть 5. – С. 71-75.
5. Джулай Л. Моделирование интеграции знаний у подготовке молодых медичних сестер у професійно-технічних навчальних закладах / Л. Джулай // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 1. – С. 44-51.
6. Зеер Э. Компетентностный подход к модернизации профессионального образования / Э. Зеер, Э. Сыманюк // Высшее образование. – 2005. – № 4. – С. 23-29.
7. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения: Учеб. Пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е.А. Климов. – М.: Издательский центр «Академия», 2004 – 304 с.
8. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения. Т. 1 / А.Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – 392 с.
9. Лозинська Л. Проблема толерантності у контексті ціннісного самовизначення студентів-медиків / Л. Лозинська // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2012. – № 1. – С. 179-189.
10. Матвеева Н.Н. Особенности взаимоотношения врача и детей-пациентов [Электронный ресурс] / Н.Н.Матвеева // Бюллетень медицинских Интернет-конференций, 2014. – Том 4. – № 5. – Режим доступа: <http://medconfer.com/node/3466>
11. Опарникова И.В. Способы языковой экспликации фрагмента картины мира в профессионально- жаргонной составляющей языка медицины / И.В. Опарникова // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2: Филология и искусствоведение. – 2011. – № 4. – С. 194-203.

12. Оценка удовлетворенности участковых педиатров своей работой [Электронный ресурс] / [Е.М. Долгова, М.В. Власова, М.В. Еругина и др.] // Бюллетень медицинских Интернет-конференций, 2013. – Том 3. – № 10. – Режим доступа: <http://medconfer.com/node/2989>
13. Пайкуш М. Шляхи підвищення професіоналізму майбутніх медиків засобами вивчення теоретичних дисциплін / М. Пайкуш // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2011. – № 1. – С. 100-109.
14. Попіль М. Психолого-педагогічні шляхи оптимізації процесу професійної ідентифікації майбутніх медсестер / М. Попіль // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2012. – № 1. – С. 189-197.
15. Попова З.Д., Стернин И.А. Очерки по когнитивной лингвистике: Монография / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж: Издательство «ИСТОКИ», 2001. – 191 с.
16. Потапчук Т. Основні чинники професійної самоідентифікації та самовизначення студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Т. Потапчук // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2012. – № 6. – С. 119-127.
17. Романцов М.Г., Мельникова И.Ю. Локус контроля личности врача-педиатра / М.Г. Романцов, И.Ю. Мельникова // Международный журнал экспериментального образования. – 2013. – № 10. – С. 317-321
18. Самойлик О.А., Левкова Е.А. Ценностно-смысловые детерминанты успешности обучения студентов-педиатров / О.А. Самойлик, Е.А. Левкова // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 1. – С. 165-169.
19. Стецюра Л.В. Военная метафора как средство репрезентации концепта «организм человека» в профессиональной картине мира медика / Л.В. Стецюра // Вестник Челябинского государственного университета. – 2009. – № 13. – С. 180-189.
20. Стечак Г. Психолого-педагогічна підготовка Як важлива складова професійної освіти Майбутніх сімейних лікарів / Г. Стечак // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2011. – № 1. – С. 109-117.
21. Цюпка В.П. О формировании картин мира, в том числе научной, естественнонаучной, физической, химической и биологической [Электронный ресурс] / В.П. Цюпка // Проблемы формирования картин мира в сознании. – Режим доступа: <http://econf.rae.ru/article/6263>
22. Ястребова Г.А. Педагогическая картина мира: методологические основы исследования профессиональной концептосферы учителя / Г.А. Ястребова // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – 2006. – Т. 17. – № 4. – С. 3-8.

Шамрай О.В.

Запорожский национальный университет

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КАРТИНА МИРА БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ-ПЕДИАТРОВ

Аннотация

В статье представлены результаты теоретического анализа проблемы формирования профессиональной картины мира будущих врачей-педиатров. Рассмотрены актуальность этой проблемы и ее место в общенаучной системе знаний. Осуществлен анализ современных взглядов на проблему определения понятия «профессиональная картина мира». Выяснено состояние исследования психологических детерминант, составляющих профессиональную картину мира врачей-педиатров. Показаны возможные пути решения исследуемой проблематики.

Ключевые слова: профессиональная картина мира, врач-педиатр, профессиональные детерминанты, профессиональная идентификация, уровень профессионализма.

Shamrai O.V.

Zaporizhzhya National University

PROFESSIONAL WORLDVIEW OF THE FUTURE PEDIATRICIANS

Summary

The article presents the results of a theoretical analysis of the problem of formation of professional worldview of the future pediatricians. The urgency of the problem and place in general scientific knowledge system. The analysis of modern views on the problem of the definition of «professional worldview». Ascertain the status of studies of psychological determinants that make up the professional worldview of the pediatricians. Possible ways of solutions studied problems.

Keywords: professional worldview, pediatrician, professional determinants, professional identification, professional level.